

Ο εμφύλιος στο «σέλιλοϊντ»: Ιστορία και μνήμη Λάμπρος Φλιτούρης

1

Λεονταρίδου Μαγδαληνή
Βασίλειος Δαλκαβούκης,
Καθηγήτης

Προφορική Ιστορία, Μνήμη Και Τοπικότητα

Π.Μ.Σ. Σπουδές Στην Τοπική Ιστορία-
Διεπιστημονικές Προσεγγίσεις

15/05/2020

Θέμα του άρθρου

2

- ❖ Η επίδραση του τραύματος του εμφυλίου πολέμου στον ελληνικό κινηματογράφο
- ❖ Η ταινία ως συντηρητής και διαμορφωτής της ιστορικής μνήμης

Η κινηματογραφική οπτική και η μνήμη της ιστορίας

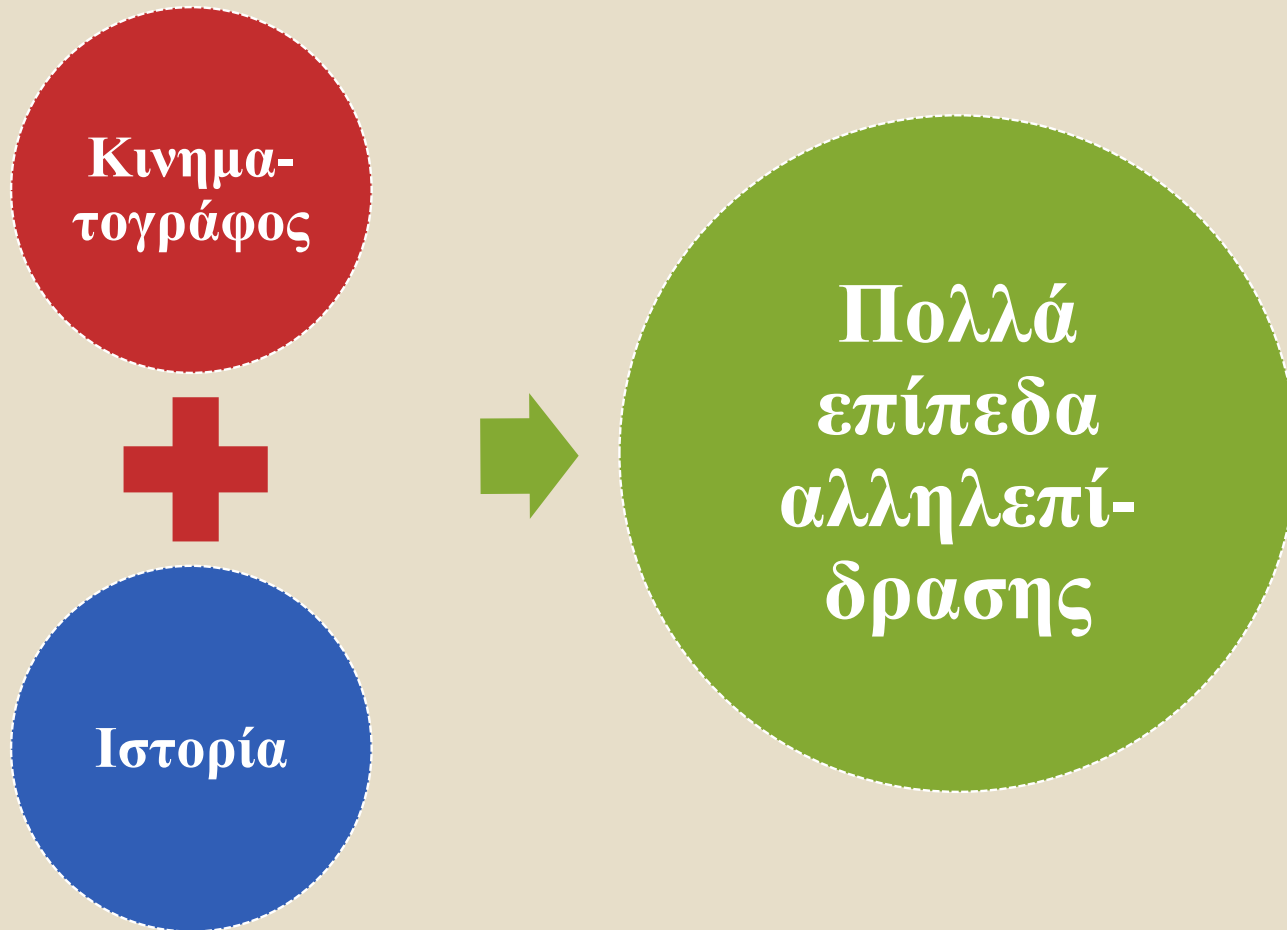
3

Η κινηματογραφική ταινία είναι ένας καλλιτεχνικός τρόπος έκφρασης. Ανάλογα με την εποχή που γυρίζεται και τον τρόπο που ανασυνθέτει την ιστορία:

- ❖ δημιουργεί συνειδήσεις,
- ❖ ενισχύει,
- ❖ αποτυπώνει και
- ❖ αποδομεί την ιστορική μνήμη

Η κινηματογραφική οπτική και η μνήμη της ιστορίας

4

Η κινηματογραφική οπτική και η μνήμη της ιστορίας

5

- ❖ Ποια είναι η σχέση της ιστορικής μνήμης με την κινηματογραφική μνήμη σχετικά με τον εμφύλιο;
- ❖ Σε ποιο βαθμό η μνήμη του τραυματικού αυτού γεγονότος επηρέασε τους κινηματογραφικούς δημιουργούς;
- ❖ Πώς κωδικοποιήθηκε η μνήμη στην κινηματογραφική γραφή ανάλογα με την εποχή που γράφτηκε η ταινία;
- ❖ Πώς έγινε δεκτή από το κοινό η μνήμη του εμφυλίου;

Το τραύμα του εμφυλίου και η επίδραση του στον ελληνικό κινηματογράφο

6

- ❖ Από το 1950 ως την Μεταπολίτευση ο ελληνικός κινηματογράφος παρουσιάζει θεματολογία που αφορά την πρόσφατη ιστορία, αλλά όχι τον εμφύλιο
- ❖ Ως το 1963-1966 επιλέγεται η επιβολή της άποψης του νικητή σε αντίθεση με τη λαϊκή μνήμη όπου επικρατεί η λήθη
- ❖ Παράδειγμα ταινίας που πριμοδοτεί τη λήθη, η ταινία του Β. Λογοθετίδη

Οι Γερμανοί ξανάρχονται – 1948

Το τραύμα του εμφυλίου και η επίδραση του στον ελληνικό κινηματογράφο

7

- ❖ Δεκαετία του '50 η θεματολογία του κινηματογράφου απωθεί την συλλογική λαϊκή μνήμη
- ❖ Ο Κούνδουρος τολμά το 1958 με τους *Παράνομους* του, αλλά αποτυγχάνει

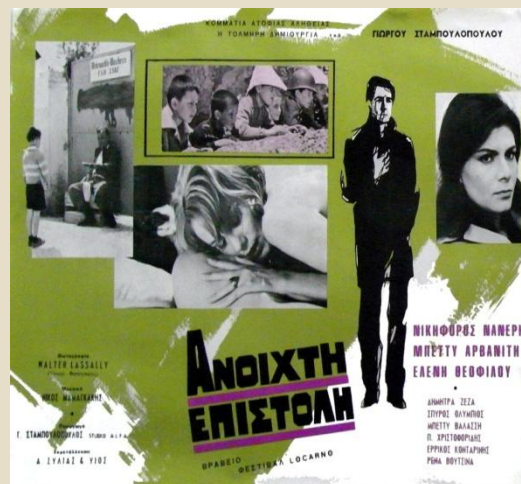

- ❖ Δεκαετία του '60 – Χρυσή εποχή, ελάχιστες αναφορές στον εμφύλιο, π.χ. *Οι κυρίες της αυλής*. Η μνήμη του εμφυλίου υπάρχει, αλλά αντιμετωπίζεται ως «ασθένεια» παρά ως ιστορικό γεγονός

Το τραύμα του εμφυλίου και η επίδραση του στον ελληνικό κινηματογράφο

8

- ❖ 1963-1966 κάποιοι δημιουργοί ασχολούνται με θέματα του εμφυλίου
- ❖ Η έλευση δικτατορίας εμποδίζει την προβολή ταινιών με περιεχόμενο το τραύμα του εμφυλίου

Το τραύμα του εμφυλίου και η επίδραση του στον ελληνικό κινηματογράφο

9

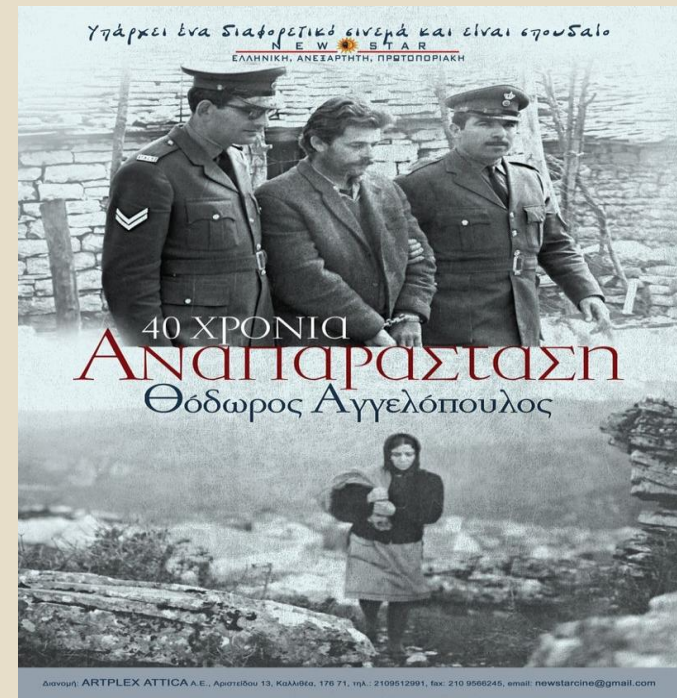
- ❖ Την περίοδο της δικτατορίας αυξάνονται οι αναφορές στον εμφύλιο αλλά από την πλευρά των νικητών
- ❖ Παράδειγμα η ταινία του 1969, *Ξύπνα Βασίλη* όπου το σενάριο εξυπηρετεί τον στόχο της εξουσίας για την έλλειψη ηθικής του αριστερού κόσμου

«Κινηματογραφική εκδίκηση» του ηττημένου

10

- ❖ 1974 - αναδομείται ο κινηματογράφος. Τα «παιδιά του εμφυλίου» επιδιώκουν την αποκατάσταση της ιστορίας από το φακό, την απελευθέρωση της καταπιεσμένης μνήμης
- ❖ Αντιπροσωπευτική ταινία αυτής της αλλαγής η *Αναπαράσταση* του Θ. Αγγελόπουλου, 1970

«Κινηματογραφική εκδίκηση» του ηττημένου

11

❖ Αποτελεί την οπτική της αριστεράς για τον εμφύλιο και πρότυπο για άλλες ταινίες

❖ Πολλές ακόμα ταινίες μεταφέρουν τις μνήμες και του εφιάλτη του πολέμου, όχι από την πλευρά των νικητών αλλά από την παραίτηση των ηττημένων

«Κινηματογραφική εκδίκηση» του ηττημένου

- ❖ Δεκαετία του '80 οι ταινίες πραγματεύονται τον εμφύλιο ή την ιστορία της αριστεράς μελοδραματικά. Αντιπαρατίθενται στις «εθνικόφρονες» ταινίες του 1965- 1975
- ❖ Οι ταινίες ασχολούνται με την επιστροφή του πολιτικού πρόσφυγα και με την αντιπαράθεση με τις μνήμες του
- ❖ Ο Αγγελόπουλος το 1984 *Ταξίδι στα Κύθηρα*. Δίνει ανθρωποκεντρική διάσταση ξεφεύγοντας από την αναπαράσταση της τραγωδίας του εμφυλίου
- ❖ Πολυάριθμες οι ταινίες που γυρίζονται τη δεκαετία '80-'90

Το «τέλος» της Ιστορίας στον ελληνικό κινηματογράφο

- ❖ Δεκαετία '90 οι ταινίες με ιστορικό-πολιτικό περιεχόμενο μειώνονται αισθητά
- ❖ Οι μνήμες του εμφυλίου πολέμου αποτελούν μια μακρινή ανάμνηση
- ❖ Η ιστορία αντιμετωπίζεται ως μέσο για να ξεδιπλωθούν ιστορίες από άλλη εποχή

Το «τέλος» της Ιστορίας στον ελληνικό κινηματογράφο

14

- ❖ Ταινίες όπως *Ο Δραπέτης (1991)* και *Το πεθαμένο λικέρ (1992)* ανασύρουν μνήμες από την Ελλάδα του '50
- ❖ *Ο Ηνίοχος (1994)*, *Ο Ιαγουάρος (1994)* και *Η Βασιλική (1997)*, αποτελούν ελάχιστα δείγματα ταινιών με την περιπέτεια του εμφυλίου
- ❖ *Η σκόνη που πέφτει (2004)* του Τάσου Ψαρρά ασχολείται με τη σχέση μνήμης, ιστορίας και τραύματος του εμφυλίου

Συμπεράσματα

15

- ❖ Ο εμφύλιος παραμένει ένα «εξαντλημένο» θέμα για τους κινηματογραφιστές
- ❖ Η ανάπτυξη ενός κινηματογραφικού λόγου που θα αφορά τον εμφύλιο φαίνεται ότι συγκινεί μόνο τους κινηματογραφιστές της πρώτης μεταπολιτευτικής γενιάς
- ❖ Η ιστορική μνήμη στην Ελλάδα συντηρείται από την επανάληψη στις εθνικές επετείους ταινιών όπως *ο Παπαφλέσσας*
- ❖ Τέλος, το ερώτημα αν μια ελληνική ταινία για τον εμφύλιο θα μπορούσε να βρει τη θέση της στη σύγχρονη ελληνική κινηματογραφία, αιωρείται

Ευχαριστώ!